

JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENTET

Språkrådet

Om klart språk i lover og forskrifter

Institutt for offentlig rett, Juridisk fakultet, UiO

13. september 2016

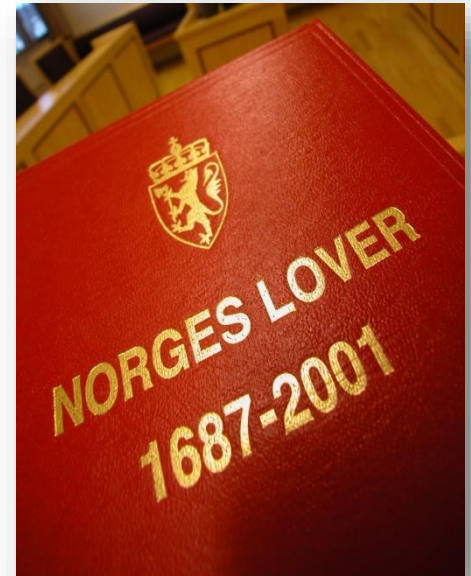
Inger Riis-Johannessen (JD)

Anna Senje (Språkrådet)

Hva vi vil snakke om

- Hvorfor er det viktig for jurister å arbeide med språket ?
 - Erfaringer fra arbeidet med lover og forskrifter
- Jusspråket – et stammespråk?
- Klart språk = upresis jus?
- Oppsummering og avslutning
 - Hva Juridisk fakultet kan bidra med

Hva kjennetegner en god lov?

«En lov som lett og klart forteller alle den har interesse for, hva som skal gjelde, og som oppfattes som rettferdig og rimelig av alle den angår, med den virkning at de følger loven.»

Tidl. høyesterettsdommer Kirsti Coward:
«Hva kjennetegner en god lov?» (2006)

Justisdepartementets veileder i lovteknikk og lovforberedelse

Terminologi og språkføring (side 88 til 95)

«Ved utforming av lovtekster må det legges vekt på at ordvalget og setningsbygningen blir slik at de som skal bruke loven, lett kan lese og forstå den. Språket bør være presist og setningene ikke for lange. **Men ofte er det vanskelig å få til en enkel og lett forståelig lovtekst uten at det skjer på bekostning av presisjon og entydighet.** Da må man foreta en avveining mellom kryssende hensyn. Som et utgangspunkt bør det stilles større krav til enkelhet og lettfattelighet i en lov som henvender seg til allmennheten, enn i en lov som er beregnet på folk med spesielle forutsetninger for å forstå lovteksten.»

- Arbeidet med å omformulere tungt utformede regler kan ofte avdekke vage, upresise og tvetydige regler!

«At det, der er uklart sagt, ofte er uklart tænkt,
gælder også ved udarbejdelse af lovforslag.»
(Justitsministeriets vejledning om lov kvalitet pkt. 2.1)

The background of the slide features a close-up, slightly blurred view of several red book covers. Each cover has a gold-colored crest or emblem and some text, though it is not clearly legible. The overall tone is warm and academic.

Språket som autoritet?

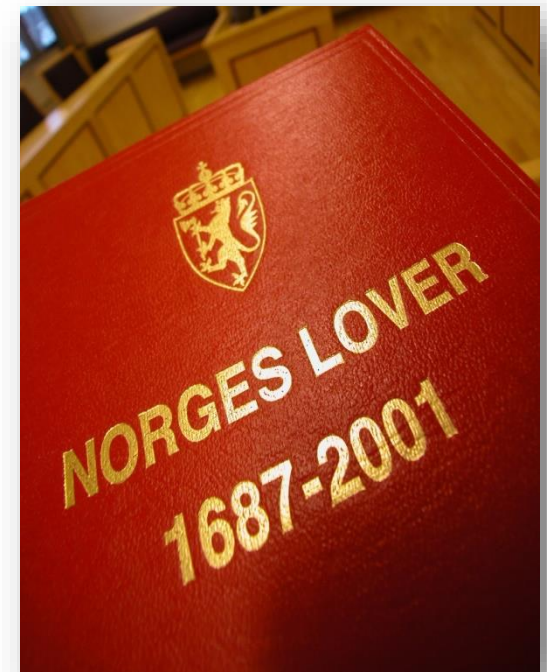
Påstand:

Lite arbeid gir ordrike og tungt tilgjengelige regler.

Dess mer arbeid, dess kortere, enklere og klarere regler.

«Beklager at dette brevet ble så langt – jeg hadde ikke tid til å gjøre det kortere.»

Goethe

«Språket är det enda verktyg juristen har för att nå ut och förmedla sin kunskap.»

Fredrik Bohlin
dommer ved Ystad tingsrett

Språkrådets erfaring med juridisk språk og juridiske tekster

Direkte:

- Skribenter i staten tar kontakt for å få råd om konkrete formuleringer eller for å be oss om å korrigere tekster.
- Privatpersoner tar kontakt fordi de synes at språket i vedtaksbrev, lover eller forskrifter er uklart, og ber om hjelp til å tolke ord og setninger.
- Vi har deltatt i prosjektet «Klart lovspråk», der ett av tiltakene er å forbedre språket og strukturen i utvalgte lovtekster.

Indirekte:

- Vi arbeider mye med tekster som er preget av tungt juridisk språk – tekster som ikke på noen måte er tilrettelagt for vanlige lesere.

Jusspråket – et stammespråk?

Et brev fra en student

Undertegnede er avhandlingsskrivende ved det Juridiske fakultet, Universitetet i Oslo, vedrørende ...loven § 39.

I denne forbindelse henvender undertegnede seg til Dem vedrørende Borgarting lagmannsrett LB-2001-3333 X/X. Denne kjennelse henviser til kjennelse i Oslo forhørsrett av 6. september 2001, Nr. LB-2001-3333 X/X.

Mitt spørsmål til Dem er om undertegnede kunne fått den sistnevnte avgjørelse fra Deres arkiver av den ovenfornevnte dato, tilsendt til seg for bruk i forbindelse med den tidligere nevnte spesialoppgave som undertegnede arbeider med p.t.

Bekreftelse fra Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo, er vedlagt.

Med hilsen

NN

Stud. jur.

Jusspråket – et stammespråk?

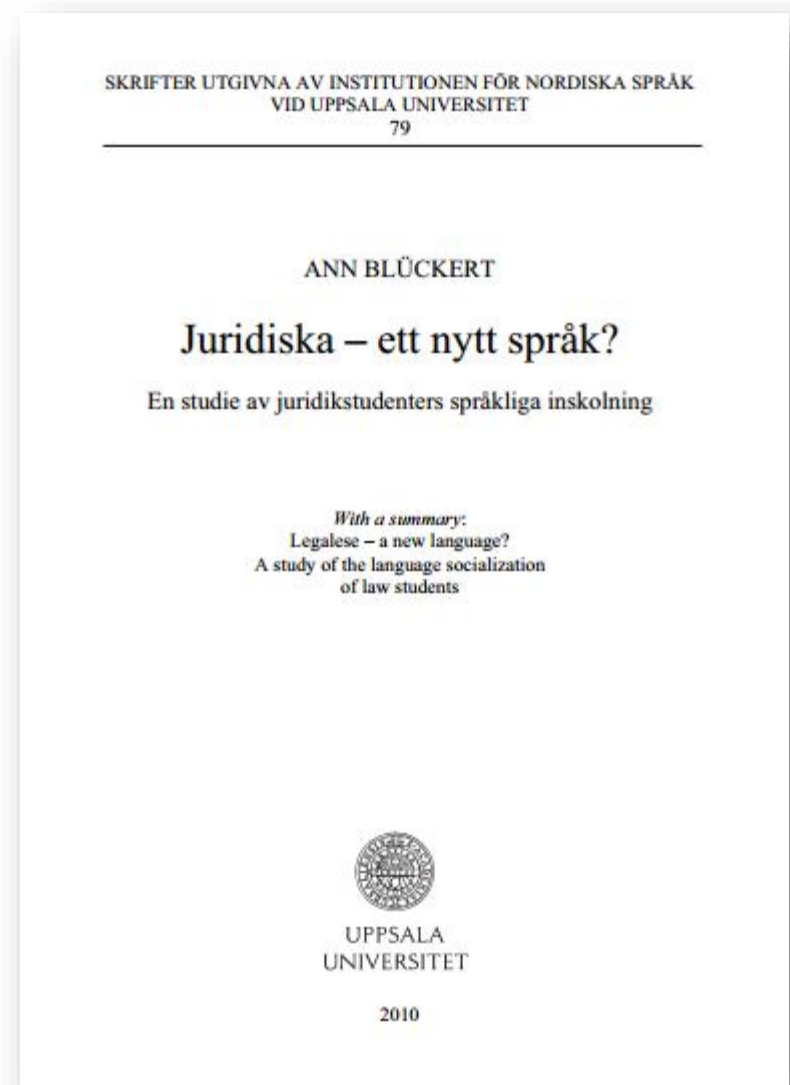
Avhandling om språkopplæring på jusstudiet

«Många människor har erfarenhet av svårigheter att förstå juridiska texter. Juristers språkanvändning kan uppfattas som mer än nödvändigt svårtillgänglig. I sin avhandling undersöker språkvetaren Ann Blücker vilka språknormer som förmedlas till juriststudenterna under deras utbildning.»

(fra omtalen av avhandlingen på nettstedet til Uppsala universitet)

Last ned avhandlingen:

<http://www.sprakradet.no/Klarsprak/juridisk-sprak/undersokinger/>

Jusspråket – et stammespråk?

Juridisk svenska är ett helt nytt språk – som att lära sig utrikiska.

Hva kjennetegner språket i mange juridiske tekster?

Vanlige (og vanskelige) trekk

- På setningsnivå: lange og innfløyte setninger, komprimerte og kryptiske setninger, omstendelige og oppstyltede setninger, substantivering, umotivert passiv, uklare språklige referanser i teksten
- På ordnivå: fyllord og overpresiseringer, «kanselliord», vage og flertydige ord, vanlige ord brukt i fagspesifikk betydning
- Stiltrekk: enkel bestemmelse, nakent substantiv

Langt og innfløkt

Finansforetak kan gi annet foretak i oppdrag å forestå utførelsen av deler av virksomheten,
med **mindre** dette skjer
i et omfang eller på en måte
som ikke kan anses som betryggende
i forhold til de krav
som stilles til styring av finansforetakets samlede virksomhet,
jf. kapittel 13,
og **de hensyn som** lovgivningen om finansforetak ellers skal
ivareta,
eller **som gjør**
at tilsynet
med den utkontrakterte virksomhet
eller foretakets samlede virksomhet
blir vanskeligjort.

Komprimert og kryptisk

- Avslag og fastsetting av karantenetid ved kontroll av vandel skal skje på bakgrunn av strafferettslig reaksjon.
- Når Luftfartstilsynet kontrollerer vandelen til en person som har søkt om adgang til sikkerhetsbegrenset område, og avdekker at søkeren er idømt en strafferettslig reaksjon, kan søknaden bli avslått, eller søkeren kan få karantenetid.

Omstendelig og oppstyltet

- **Vikariat** i stilling som hjemler fritak for fremmøte, **medfører kun slikt fritak** inntil vikariatet opphører.
- **Den som vikarierer** i en stilling som hjemler fritak for fremmøte, er **fritatt** bare så lenge vikariatet varer.

Omskrivning med substantiv

Type 1: *foreta, drive, utføre* mfl. + substantiv

- **Forkynning** av dokumentet **er foretatt** på lovlig vis.
 - Dokumentet **er forkynt** på lovlig vis.

Type 2: substantiv + *skje* eller *finne sted*

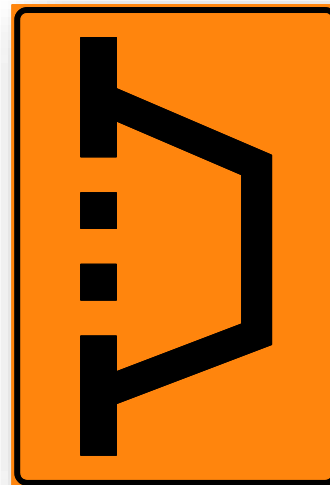
- **Valg** av medlemmer **skal skje** ...
 - Medlemmer **skal velges** ...
- ... før **oppending** av ballong **kan finne sted**
 - ... før ballongen **kan sendes opp**

Omskrivning med substantiv

- **Ved** denne forskrifts **ikrafttredelse** ...
 - Når denne forskriften **trer i kraft** ...

- **Ved manglende samarbeidsvilje fra gjenlevende** vil rettens avgjørelse kunne brukes av arvingene for å kreve innsyn.
 - **Hvis (den) gjenlevende (ektefellen) ikke vil samarbeide**, kan arvingene bruke rettens kjennelse for å kreve innsyn.

Umotivert passiv

- **Melding fra rådet** om at det fratrer, **skal gis** i kommunestyremøte eller fylkestingsmøte.

- **Rådet skal melde fra** om at det fratrer, i kommunestyremøte eller fylkestingsmøte.

Enkel bestemmelse og nakent substantiv

- denne lov
- denne paragraf
- den dag
- den tid de er ...
- de begrensninger
- den tjenestestilling
- heimevernssoldat er ...
- norsk mannlig statsborger er ...
- søker er ikke ...
- klager hevder ...
- person med ansvar for hund

Ordvalg

Gammelmødige ord og uttrykk («kansellistil»)

det må sees hen til ...

dog ikke

en finner at ...

sett hen til ...

nærværende

en finner ikke å kunne ...

anføres

hitsettes

således

ved forgåelse som nevnt i ...

forestå

herunder

for så vidt gjelder

oppebære pensjon

forehavende

beføyelse

finnes å burde fortsette

kan vanskelig anses å gi uttrykk for ...

det/den foreliggende ...

der dette finnes ubetenkelig

Språktistler – konstruerte ord

Mange slike ord er et resultat av «substantivsyken»

- behovstillere
- ibruktaking
- iverksettelse
- forutberegnelighet
- gjennomførbarhet
- skikketheten
- samvirkeevne
- varigheten
- viktigheten

Vage og flertydige ord og uttrykk

- under krig og andre særlige **forhold**
 - med mindre Kongen på grunn av særlige **forhold** bestemmer noe annet
- } **forhold = omstendigheter?**
- Avslutning av undersøkelser omkring revisors **forhold**
 - Mangel ved varen foreligger ikke hvis feilen skyldes **forhold** ved forbrukeren
 - Godkjenning kan bare nektes dersom framleierens **forhold** gir saklig grunn til det eller husrommet klart blir overbefolket.
- } **forhold = ?**

Utformingen av hjemler for å gi forskrifter

Tre alternativer:

- X kan gi forskrift om (kan velge å ikke gi)
- X gir forskrift om (det vil bli gitt forskrifter)
- X skal gi forskrift om (?) (X kan ikke la være å gi forskrifter)

Hvorfor ikke

- X kan gi nærmere regler om
 - X kan fastsette nærmere krav til
 - X kan gi nærmere retningslinjer om?
-
- «gi forskrift om» eller «gi forskrifter om»?

Definisjoner

- Hvordan bruker jurister definisjoner?
- Hvilket bidrag kan definisjoner gi til jussen og lovgivningen?

Klart språk = upresis jus?

En vanlig innvending:

«... en av de store utfordringene er å få til et enklere språk, og samtidig **ivareta den juridiske presisjonen**. Det uttrykkes bekymring for at man mister nyanser ved **ukritisk språklig forenkling av reglene.**»

Klart språk = upresis jus?

Hva er presisjon?

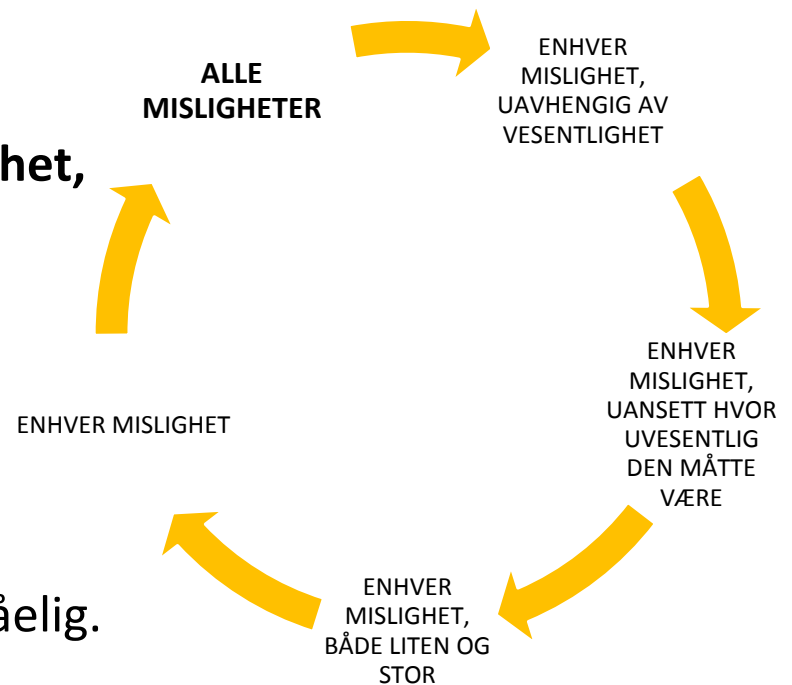
(Kontekst: regnskap)

- Revisor skal skriftlig påpeke **enhver mislighet, uavhengig av vesentlighet**

➤ alle misligheter

En tekst blir ikke dårligere av at den er forståelig.

Per Egil Hegge

Klart språk = upresis jus?

Fornærmedes navn skal ikke oppgis i berammingslisten med mindre dette finnes ubetenkelig.

Hva er presisjon?

Utenom hovedfordelingen kan det foretas fordeling gjennom hele året, dersom dette finnes hensiktsmessig.

Fratredelse fra stilling for personell med plikttjeneste skjer likevel ikke før eventuell resterende plikttjeneste er avtjent.

Bidrar slikt språk til presisjon?

Unntaksbestemmelsene i annet ledd kan ikke ses å komme til anvendelse.

Selskapet ble ikke funnet eksisterende.

Inhabilitet inntreer ikke ved valg til offentlige tillitsverv eller ved fastsetting av godtgjøring o.l. for slike verv.

Dersom overføring allerede er foretatt, forholdes som beskrevet i de utfyllende bestemmelser til lovens §§ 5 og 6, pkt. 40.

Klart språk = upresis jus?

Hva er presisjon?

Eksempel fra adopsjonsloven, gammel og ny versjon

- Dersom det foreligger en sterk forutgående tilknytning mellom adopsjonssøker og barnet, ...
- Er søkeren og barnet allerede sterkt knyttet til hverandre, ...

Er det første mer presist enn det siste?

Klart språk = upresis jus?

Hva er presisjon?

Eksempel fra kommuneloven, gammel og ny versjon

- Inhabilitet inntreffer ikke ved valg til offentlige tillitsverv eller ved fastsetting av godtgjøring o.l. for slike verv.
- En folkevalgt er ikke inhabil når det skal velges personer til offentlige tillitsverv, eller når det skal fastsettes godtgjøring o.l. for slike verv.

Er det første mer presist enn det siste?

Klart språk = upresis jus?

«The law is no serious obstacle to writing clearly and plainly.»

Joseph Kimble, amerikansk jusprofessor

«Clear language is perfectly safe in law. Lawyers claim that it is not. That is a myth! There is nothing magical, although lawyers think so. Research proves that they are mistaken. You can use plain language without losing legal precision.»

Peter Butt, australsk jusprofessor

Klart språk blir del av jusutdanningen

Pressemelding | Dato: 26.08.2016 | [Kommunal- og moderniseringsdepartementet](#)

– Juristene har alltid blitt utdannet til å tolke rettskilder og formidle juridisk kunnskap til hverandre. I tillegg er det viktig at juristene lærer å formidle jussen slik at den er forståelig for vanlige folk enten de leser et vedtak eller en lovtekst. Klart språk styrker rettsikkerheten, men rettsreglene vil også bli bedre, sier dekan Dag Michalsen.

KMD støtter Det juridiske fakultetet med tre millioner kroner årlig frem til 2026. Fakultetet vil etablere en fast professorstilling og tre stipendiatstillinger til fagområdet. Etter 2026 videreføres klart juridisk språk som en fast og integrert del av jusutdanningen ved fakultetet.

Hva kan dere ansatte gjøre for å bidra?

Dere kan

- jobbe kritisk med språket i tekstene dere skriver
- bruke oppslagsverk og hjelpemidler
- bruke kollegaveiledninger
- teste mange flere lærebøker – gjøre testene kjent blant studentene
- presentere testene som skrivekurs og veiledning tilpasset de ansattes behov

Hva kan fakultetet gjøre overfor studentene?

- Gi alminnelig språkopplæring i hva som er godt norsk skriftspråk
- Bevisstgjøre studentene om hva som er etterlevninger fra dansk og eldre tiders uttrykksmåte i dommer og lærebøker
- Bevisstgjøre studentene om at det ikke er god jus å bruke faguttrykk når man like gjerne kan skrive uten
- Lære studentene at de skal forklare juridiske ord og uttrykk som ikke anses allment kjent
- Undervise i ulike juridiske sjangre
 - nødvendig særpreg
 - hvem det skrives for
 - hvordan nå målgruppen og målet med teksten
- Evaluere den språklige utformingen av oppgaver og til eksamen

«Tenkning er en språklig anstrengelse. Jo mer arbeid du legger i formen, desto grundigere må du tenke over selve saken.»

Anders Johansen
professor UiB

«Når du skriver, skal du fylle leserens hjerne, ikke tømme forfatterens.»

Nils Petter Smeby

Svadageneratorer

Sliter du med skrivingen? Strekker ikke ordene til? Nå er det hjelp å få. Med Språkrådets svadageneratorer kan du lage fiks ferdige setninger som er fullt på høyde med det beste innenfor statlig prosa.

Innholdet er allerede ferdigtygd. Tidstypiske ord og uttrykk sørger for at formen passer. Taler, stortingsmeldinger, notater eller strategidokumenter? Ikke noe problem! La svadageneratoren gjøre jobben for deg.

Skreddersydd svada

Foreløpig har vi ni svadageneratorer, hver til sitt bruk:

- **generell svada**, laget av Språkrådet
- **helsesvada**, levert av en ansatt i helsesektoren
- **forsikringssvada**, laget av forsikringsbransjen selv
- **forsvarssvada**, levert av rekrutter i Forsvaret
- **plan- og byggesvada**, levert av Oslo kommune
- **klimasvada**, levert av en engasjert privatperson
- **svada for Mattilsynet**, levert av Mattilsynet
- **arkivsvada**, levert av Arkivverket
- **bistandssvada**, levert av bistandssektoren

[Her finner du svadageneratorene våre.](#)

Svadagenerator

1. Velg svadagenerator:

Generell svada ▾

2. Generer svada. Du kan gå fram på to måter:

- Full pakke: Generatoren har laget en tilfeldig setning for deg. Klikk [her](#) eller trykk mellomromtasten for å lage en ny.
- Gjør det selv: Plukk ut ett ord eller uttrykk fra hver kolonne (1–7).

Sett hen til en kostnadseffektiv effektivisering identifiseres spisskompetansen parallelt med behovene.

1	2	3	4	5	6	7
Gitt	en integrert	målsetting	synliggjøres	potensialet	innenfor rammen av	en samlet vurdering
Under hensyntagen til	en optimal	effekt	tas det høyde for	risikofaktorene	som en følge av	forholdene
I lys av	en sømløs	struktur	iverksettes	fokus	for så vidt gjelder	konseptet
Vedrørende	en implisitt	agenda	identifiseres	synergieffekten	med henblikk på	ressurssituasjonen
Grunnet	en proaktiv	tidshorison	initieres	incitamentet	i forhold til	tilgjengeliggjøringen
I betraktning av	en betydelig	overveieelse	lokaliseres	forankringen	hva angår	føringene
Forutsatt	en økt	mobilitet	kommuniseres	insentivene	parallelt med	evalueringen
Med utgangspunkt i	en vesentlig	treffsikkerhet	styrkes	innsatsen	i relasjon til	implementeringen
I forhold til	en ikke ubetydelig	innsats	realiseres	erfaringsutvekslingen	i tilknytning til	kjemevirksomheten
Sett hen til	en kostnadseffektiv	kvalitetssikring	effektueres	informasjonsflyten	på bakgrunn av	visjonen
I henhold til	en avtagende	problematikk	forankres	kriteriene	avhengig av	satsingsområdet
Med tanke på	en vedvarende	ressursbruk	maksimeres	strategien	hva gjelder	problemstillingen

SKREDDERSYDD SVADA

Hvis du ønsker deg en versjon av generatoren som er spesialtilpasset din arbeidsplass eller sektor, kan du legge ord og uttrykk fra deres eget «stammespråk» inn i vår mal for svadageneratorer. Send den utfylte malen til [stat\(a\)sprakradet.no](mailto:stat(a)sprakradet.no).

Ta strupetak på svadaen i dag!

[Last ned mal og oppskrift for svadagenerator](#)

Etterlyst: juridisk svadagenerator. Er det noen som tar utfordringen?
Last ned mal og oppskrift fra klarsprak.no:

<http://www.sprakradet.no/Klarsprak/le-og-laer/lek-deg-lard/Svadagenerator/>